VEĽKOLEPÁ ĽUDSKOSŤ

ENCYKLIKA

SVÄTÉHO OTCA LEVA XIV.

O OCHRANE ĽUDSKEJ OSOBY

V DOBE UMELEJ INTELIGENCIE

Pastoračná príručka

strojový preklad z originálu: https://www.humandevelopment.va/en/magnifica-humanitas/risorse/kit-pastorale.html
úprava prekladu: Ján Jura SDB a Ján Mihálik

DICASTERY FOR PROMOTING
INTEGRAL
HUMAN
DEVELOPMENT

Úvod do pastoračnej príručky

Žijeme v čase veľkých zmien. Digitálne technológie a umelá inteligencia menia spôsob, akým pracujeme, komunikujeme, učíme sa, budujeme vzťahy a dokonca aj chápeme samých seba. Vzhľadom na tieto zmeny môžeme pociťovať vzrušenie, strach, zvedavosť alebo zmätok. Ako veriaci sme však predovšetkým povolaní prežívať túto dobu s rozlišovaním, nádejou a zodpovednosťou. Táto pastoračná príručka bola vytvorená, aby sprevádzala jednotlivcov, skupiny a spoločenstvá v jednoduchom, ale hlbokom zamyslení sa nad vzťahom medzi vierou, ľudskou dôstojnosťou a technologickými inováciami. Inšpirovaná encyklikou Magnifica Humanitas navrhuje cestu, ktorá preplieta Božie slovo, sociálnu náuku Cirkvi a konkrétnu skúsenosť každodenného života.

Biblické obrazy Babylonskej veže a obnovy Jeruzalema nás budú sprevádzať celou príručkou. Na jednej strane existuje riziko budovania sveta ovládaného mocou, individualizmom a dehumanizáciou; na druhej strane je tu možnosť spoločne budovať „mesto“ založené na počúvaní, bratstve, spravodlivosti a vzájomnej starostlivosti.

Štruktúra pastoračnej príručky

Každá kapitola ponúka:

- súhrn hlavných tém,
- biblické texty a citáty na rozjímanie,
- otázky na spoločnú a osobnú úvahu,
- konkrétne skúsenosti,
- chvíle zamyslenia a modlitby.

Príručka obsahuje časť určenú dospelým (pre farské skupiny, katechézu, pastoračnú prácu a chvíle osobnej a spoločnej modlitby), na ktorú nadväzuje časť pre mládež a časť pre deti.

Nejde o to „hovoriť o technológii“, ale o to, aby sme sa naučili zachovať ľudskosť uprostred zmien našej doby. Ako kresťania sme povolaní byť budovateľmi spoločenstva, tvorcami pokoja a tkáčmi nádeje aj v digitálnom veku.

Nech nám táto cesta pomôže znovuobjaviť našu „veľkolepú ľudskosť“, aby každá inovácia bola osvetlená evanjeliom a orientovaná na spoločné dobro.

Úvod do encykliky

Stručné zhrnutie

Encyklika začína silnou **biblickou metaforou**: ľudstvo stojí pred voľbou medzi postavením novej Babylonskej veže (sveta sebareferenčnej technickej moci) alebo vybudovaním Svätého mesta (sveta, kde spolu prebývajú Boh a ľudstvo).

Ľudstvo v centre: Každý technologický pokrok sa musí posudzovať podľa jeho schopnosti chrániť dôstojnosť osoby. Neexistuje skutočný pokrok, ak srdce zostáva uzavreté voči druhým.

- **Prvenstvo Krista**: Tajomstvo ľudstva možno pochopiť iba v tajomstve vteleného Slova. Toto veľkolepé ľudstvo v Ježišovi Kristovi sa stáva Cestou, Pravdou a Životom, otvárajúc každému z nás cestu k rastu smerom k plnosti nášho ľudstva.
- **Stavenisko času**: Všetci sme povolaní „zašpiniť si ruky“, aby sme zabezpečili, aby sa „zavrhnuté kamene“ stali základným kameňom nášho spoločného domova.

Citáty z encykliky

- Ľudstvo, stvorené Bohom vo všetkej svojej veľkoleposti, dnes stojí pred kľúčovou voľbou: buď postaviť novú Babylonskú vežu, alebo vybudovať mesto, v ktorom spolu prebývajú Boh a ľudstvo.

MH 1

- V ére umelej inteligencie, keď je ľudská dôstojnosť ohrozená novými formami dehumanizácie, je našou naliehavou povinnosťou zostať hlboko ľudskými. Musíme s láskou chrániť veľkoleposť ľudstva, ktorá nám bola udelená a ktorá sa v plnosti zjavila v Kristovi, a ktorej nádheru žiadny stroj nikdy nemôže nahradiť.

MH 15

- Skutočný pokrok vždy vychádza zo srdca otvoreného voči ostatným, z rozumu ochotného načúvať a z vôle, ktorá hľadá to, čo spája, a nie to, čo rozdeľuje.

MH 15

Biblický úryvok

Milosrdenstvo a vernosť sa stretnú navzájom, spravodlivosť a pokoj sa pobozkajú. Vernosť vyrastie zo zeme, spravodlivosť zhliadne z neba.

Ž 85, 11-12

Otázky na zamyslenie

Na osobnej úrovni

- Čo budujem? Pracujem na svojej osobnej „veži“ (úspech, moc) alebo na „meste“, kde je miesto aj pre ostatných?
- Vnímam technologické zmeny so strachom, alebo v nich hľadám príležitosť svedčiť o svojej viere?

V spoločenstve

- Kto sú „zavrhnuté kamene“ digitálnej transformácie okolo nás? Ako z nich môžeme urobiť protagonistov nášho staveniska?
- Sme miestom načúvania a dialógu, alebo riskujeme, že sa staneme uzavretými skupinami nekomunikujúcimi medzi sebou (ako sa to stalo pri Babylonskej veži)?

Skúsenosti

Na osobnej úrovni

- "Odmietnutý kameň“: Vyberte si osobu, ktorú ignorujete alebo „zavrhujete“ (plachého kolegu, bezdomovca, staršiu osobu) a venujte jej 15 minút pozorného počúvania. Skúste v tej osobe vidieť „tvár Krista“.
- „Stavenisko“ reality: Vyberte si nejakú manuálnu alebo fyzickú činnosť, ktorá si vyžaduje trpezlivosť a starostlivosť (opravovanie niečoho, varenie pre niekoho, starostlivosť o záhradu). Venujte sa tejto činnosti ako forme modlitby a usilujte sa o „vytrvalosť“, o ktorej sa hovorí v texte.

V spoločenstve

- Kamene alebo tehly?: Prineste niekoľko tehál (všetky rovnaké, symbolizujúce Babylon, kde sú ľudia unifikovaní) a niekoľko kameňov (rozmanitých, symbolizujúcich nebeský Jeruzalem, kde je každý človek jedinečný). Každý si vezme kameň a pozoruje jeho nerovnosti. Spoločne sa spýtajte sami seba: snažíme sa, aby boli všetci rovnakí (tehly), alebo si ceníme jedinečnosť každého (kamene), najmä tých najzraniteľnejších? Potom každý napíše na svoj kameň meno „zavrhnutého kameňa“ (ľudí, ktorí sú osamelí, zraniteľní alebo znevýhodnení), ktorého by komunita mohla vrátiť späť do jej stredu.

Osobné zhodnotenie

Vyberte správnu odpoveď

1. Aké je hlavné riziko spomenuté v úvode v súvislosti so súčasnou dobou?
   a. Nedostatok energetických zdrojov.
   b. Riziko straty našej identity budovaním nového Babylonu.
   c. Nadmerná rýchlosť dopravy.

2. Kde podľa textu nachádza ľudstvo svetlo?
   a. V objavoch vedy a umelej inteligencie.
   b. V tajomstve vteleného Slova.
   c. V individuálnej sile vôle.

3. Kto sú „zavrhnuté kamene“, ktoré sa musia stať „kameňmi uholnými“?
   a. Informatici.
   b. Chudobní, chorí, migranti a malí.
   c. Svetoví politickí lídri

Záverečná modlitba

Pane, ďakujeme ti za „nádherné ľudstvo“, ktoré si nám dal.
Daj nám oči, aby sme v tejto dobe veľkých strojov
videli nádheru tváre tvojho Syna, ktorý sa stal telom.
Nauč nás, aby sme sa nebáli staveniska dejín,
ale aby sme na ňom žili s múdrosťou tých, ktorí budujú spoločenstvo.
Zbav nás pýchy Babylona a pomôž nám vždy hľadať to, čo nás spája.
Premeň naše ruky na nástroje spravodlivosti,
aby sa naša zem stala spoločným domovom,
kde sa stretáva láska, pravda a mier.
Amen.

Vyberte správnu odpoveď:
1. b
2. b
3. b

Dynamická myšlienka verná evanjeliu

Stručné zhrnutie

- **Sociálna náuka Cirkvi** (SNC) nie je „statickým súborom pojmov“, ale dynamickou myšlienkou, ktorá sa vyvíja v dialógu s históriou. Vychádza z poslania Cirkvi kráčať s ľudstvom, rešpektovať autonómiu občianskych subjektov, a zároveň ponúkať evanjelium ako kritérium spravodlivosti.
- **Historický vývoj**: Od obhajoby robotníkov pápežom Levom XIII. (Rerum Novarum) po princíp subsidiarity v encyklike pápeža Pia XI. až po pozornosť svätého Jána XXIII. venovanej celému svetu.
- **Zlom na Druhom vatikánskom koncile**: Navrhuje metódu načúvania „znameniam doby“, čím sa dialóg s humanitnými vedami stáva neoddeliteľnou súčasťou misie Cirkvi.
- **Súčasné magistérium**: svätý Ján Pavol II. zdôrazňuje dôstojnosť práce, Benedikt XVI. kladie dôraz na lásku v pravde a pápež František zdôrazňuje bratstvo a integrálnu ekológiu, spájajúc starostlivosť o náš spoločný domov s preferenciou pozornosti na chudobných.
- **Digitálny svet a umelá inteligencia** (AI) sú skutočnosti, ktoré si vyžadujú ďalší vývoj SNC.

Citáty z encykliky

- Umelá inteligencia by sa nemala považovať len za ďalšiu tému, ktorú treba študovať, alebo za núdzovú situáciu, ktorú treba riešiť, ale skôr za vývoj, ktorý dáva výzvy sociálnej náuke zvnútra a vyžaduje si jej ďalší rozvoj vo vernosti evanjeliu.

MH 17

- História [...] sa chápe ako jedno z miest, kde sa Cirkev necháva Duchom poučiť o humanizujúcej sile evanjelia; a učí sa rozvíjať svoje vlastné učenie v službe dôstojnosti každej osoby a dobra všetkých národov.

MH 22

- Sociálna náuka Cirkvi vzniká zo stretnutia večnej pravdy evanjelia s otázkami histórie. Necháva sa provokovať znameniami doby a čerpá inšpiráciu z prínosov vedy, kultúry a ľudskej skúsenosti.

MH 27

Otázky na zamyslenie

Na osobnej úrovni

- Považujem svoju vieru za „statický kódex“ pravidiel alebo za dynamický spôsob myslenia, ktorý je schopný reagovať na zmeny vo svete?
- Snažím sa vo svojom každodennom živote žiť ako „milosrdný Samaritán“ a venovať pozornosť „ranám“ ľudí vo svojom okolí bez toho, aby som ich odsudzoval?
- Keď analyzujem svoju prácu alebo prácu druhých, snažím sa uprednostňovať dôstojnosť človeka, alebo sa nechám ovplyvniť čisto finančnou logikou alebo logikou zisku?

V komunite

- Sme schopní počúvať a interpretovať „rôzne jazyky“ ľudí v našej komunite, aby sme pochopili, ako skutočne podporovať ich životy?
- Ako môžeme lepšie oceniť rozmanitosť povolaní a kultúr v našej komunite a zabrániť tomu, aby sa pravda stala niečím, čo treba brániť, namiesto toho, aby bola dobrom, ktoré treba zdieľať?
- Ako naše rozhodnutia v komunite (ekonomické, organizačné, pastoračné) reagujú súčasne na „volanie chudobných“ a na „volanie zeme“?

Skúsenosti

Na osobnej úrovni

- Načúvať znameniam: Vyberte si nejakú správu alebo udalosť, ktorá sa odohráva vo vašom okolí, a pokúste sa na ňu pozerať nie s odsudzujúcim postojom, ale s „pohľadom milosrdného Samaritána“, pričom sa pýtajte sami seba, aké ľudské rany a nádeje sa v nej skrývajú.

V komunite

- Metóda mnohostena: Na skupinovej alebo pracovnej porade sa snažte oceniť názor, ktorý sa líši od vášho vlastného, a majte na pamäti, že pravda je ako „mnohostena“, ktorá odráža svetlo z viacerých uhlov.

Biblický úryvok

Ježiš povedal: "Istý človek zostupoval z Jeruzalema do Jericha a padol do rúk zbojníkov. Tí ho ozbíjali, doráňali, nechali ho polomŕtveho a odišli. Náhodou šiel tou cestou istý kňaz a keď ho uvidel, obišiel ho. Takisto aj levita: keď prišiel na to miesto a uvidel ho, išiel ďalej. No prišiel k nemu istý cestujúci Samaritán a keď ho uvidel, bolo mu ho ľúto. Pristúpil k nemu, nalial mu na rany oleja a vína a obviazal mu ich; vyložil ho na svoje dobytča, zaviezol ho do hostinca a staral sa oň. Na druhý deň vyňal dva denáre, dal ich hostinskému a povedal: "Staraj sa oň a ak vynaložíš viac, ja ti to zaplatím, keď sa budem vracať."

Lk 10, 30-35

Osobné hodnotenie

Pravda alebo lož?

1. Sociálna náuka Cirkvi je statický kódex noriem, ktorý sa má uplatňovať bez zmien v priebehu času.
2. Cirkev uznáva legitímnu autonómiu pozemských skutočností a politiky.
3. Umelá inteligencia sa považuje iba za núdzovú situáciu, ktorú treba riešiť.
4. Princíp subsidiarity vyžaduje, aby inštitúcie vyššej úrovne uznávali, chránili a podporovali slobodu a kreativitu nižších úrovní.

Záverečná modlitba

Pane, veď naše kroky dejinami.
Nauč nás s otvoreným srdcom načúvať „znameniam čias“,
aby sme mohli spoznať Tvoju prítomnosť v premenách nášho sveta.
Daj nám múdrosť, aby sme nové technológie využívali
nie ako nástroje nadvlády, ale ako prostriedky pre službu dôstojnosti každého človeka. Urob z nás pokorných sprievodcov na ceste ľudstva,
schopnými zjednotiť v jednom objatí volanie zeme a volanie chudobných.
Pomôž nám budovať spoločenstvá, ktoré sú ako mnohostenný útvar,
kde je každá rozmanitosť darom a každý čin smeruje k spoločnému dobru.
Amen.

Pravda alebo lož?
1. lož
2. pravda
3. lož
4. pravda

Základy a princípy sociálnej náuky Cirkvi

Stručné zhrnutie

Druhá kapitola encykliky sa zameriava na základné kamene sociálnej náuky Cirkvi (SNC) a predstavuje ich ako „živú múdrosť", ktorá je potrebná na vedenie ľudstva v ére umelej inteligencie (AI) a veľkých technologických transformácií.

Ľudská osoba je základom všetkého. Ľudská bytosť nie je nikdy objektom ani údajom, ale subjektom s dôstojnosťou, ktorému má technológia slúžiť a nie ho nahrádzať.

Princípy:

- **Spoločné dobro**: Je to hodnota, o ktorej sa nedá vyjednávať; je to súbor podmienok, ktoré umožňujú každému dosiahnuť svoju dokonalosť. V digitálnom veku to zahŕňa právo na prístup k technológiám a ochranu osobných údajov.
- **Všeobecné určenie spoločného dobra**: dobro zeme (vrátane digitálneho dobra a inovácií) patria všetkým. Zisk nemôže byť jediným kritériom; inovácie musia znižovať nerovnosť, nie ju zvyšovať.
- **Subsidiarita**: chráni slobodu jednotlivcov a skupín pred zasahovaním silných mocností (štátnych alebo technologických).
- **Solidarita**: Osud každého človeka je spätý s osudom všetkých: „nikto sa nezachráni sám".
- **Sociálna spravodlivosť**: Nejde len o čo najspravodlivejšie rozdelenie statkov, ale aj o aktívnu účasť a transparentnosť v rozhodovacích procesoch, vrátane tých, ktoré sú riadené algoritmami.

Tieto zásady, keď sa posudzujú spolu, vytvárajú sociálnu etiku schopnú humanizovať modernitu a podporovať integrálny ľudský rozvoj každého človeka, bez výnimky.

Citáty z encykliky

- Ľudská dôstojnosť nezávisí od schopností, bohatstva alebo postavenia človeka v živote, ani od správnych či nesprávnych rozhodnutí, ktoré urobil; naopak je to dar, ktorý predchádza a presahuje každého človeka.

MH 50

- Solidarita vyžaduje, aby rozhodnutia týkajúce sa údajov, algoritmov, platforiem a umelej inteligencie zohľadňovali nielen bezprostredný prospech pre niekoľkých, ale aj vplyv na všetky národy a na budúce generácie.

MH 76

- V dnešnej dobe sa sociálna spravodlivosť musí zaoberať aj prostredím formovaným digitálnymi technológiami.

MH 80

Biblický úryvok

Vytrvalo sa zúčastňovali na učení apoštolov a na bratskom spoločenstve, na lámaní chleba a na modlitbách. Všetkých sa zmocňovala bázeň; prostredníctvom apoštolov sa dialo množstvo divov a znamení. Všetci, čo uverili, boli pospolu a všetko mali spoločné. Predávali pozemky a majetky a rozdeľovali ich všetkým, podľa toho, ako kto potreboval. Deň čo deň svorne zotrvávali v chráme, po domoch lámali chlieb a s radosťou a úprimným srdcom požívali pokrm. Chválili Boha a boli milí všetkému ľudu. A Pán každý deň rozmnožoval tých, čo mali byť spasení.

Sk 2, 42-47

Otázky na zamyslenie

Na osobnej úrovni

- Čo určuje hodnotu ľudí?
- Smerujú moje každodenné rozhodnutia k spoločnému dobru, alebo len k mojim vlastným záujmom?
- Slúži moje každodenné využívanie technológií (sociálne siete, aplikácie, nástroje umelej inteligencie) na zlepšenie mojich vzťahov a zapájanie druhých, alebo sa stáva formou izolácie, ktorá len podporuje moje vlastné súkromné záujmy?

V komunite

- Venujeme pozornosť tým, ktorých digitálna nerovnosť „zanechala pozadu"? Čo konkrétne robíme, aby inovácie nevytvárali nové formy marginalizácie starších ľudí alebo tých, ktorí sú znevýhodnení?
- Sme schopní hľadať „transparentnosť a zodpovednosť" v našom rozhodovaní?
- Ako môžeme zabrániť tomu, aby „útočiská" algoritmov nahradili ľudský úsudok a skutočnú účasť pokrstených?

Skúsenosti

Na osobnej úrovni

- Skúška „spoločného dobra": Predtým, ako sa rozhodnete o kariére alebo rodine, nepýtajte sa len: „Čo je pre mňa najlepšie?", ale spýtajte sa:
  - Ako táto voľba ovplyvní ľudí okolo mňa?
  - Podporuje inklúziu alebo vytvára bariéry?
- Odovzdávanie vedomostí: V duchu „všeobecného určenia dobra" venujte tento týždeň chvíľu času vysvetleniu niečoho, v čom ste dobrí, tomu, kto sa s tým trápi - bez toho, aby ste za to čakali odmenu.

V komunite

Digitálna solidarita: Zorganizujte malú „pomocnú službu" pre tých, ktorí majú problémy s používaním technológií (napr. seniori, ktorí musia vyplňovať formuláre online), a premeňte tak technológiu na užitočný nástroj pre všetkých.

Osobné hodnotenie

Vyberte správnu odpoveď

1. Technologická inovácia, ktorá zvyšuje zisky platformy, ale vylučuje najchudobnejšie vrstvy obyvateľstva, porušuje zásadu:
   a. Priemyselného tajomstva
   b. Spoločného dobra
   c. Technického pokroku
2. Keď vyššie postavená inštitúcia bráni miestnemu združeniu riešiť problém, ktorý by mohlo účinne vyriešiť, porušuje:
   a. Solidaritu
   b. Subsidiaritu
   c. Distribučnú spravodlivosť
3. Čo znamená uplatňovať „všeobecné určenie dobier" na digitálne vedomosti a umelú inteligenciu?
   a. Zákonom zabezpečiť, aby bol všetok softvér zadarmo
   b. Zrušiť súkromné vlastníctvo údajov
   c. Nasmerovať plody vynaliezavosti tak, aby pokrok skutočne patril všetkým, nielen niekoľkým
4. Ak spoločnosť používa algoritmus na hodnotenie výkonu zamestnancov výlučne na základe čísel, ktorý princíp sociálnej náuky Cirkvi je tým najviac ohrozený?
   a. Solidarita
   b. Dôstojnosť ľudskej osoby
   c. Všeobecné určenie dobier

Záverečná modlitba

Pane, prameň života, nauč nás vidieť v každom človeku tvár,
aby technológia vždy slúžila človeku.
Pomôž nám hľadať dobro všetkých,
zdieľať vedomosti v duchu solidarity a vážiť
si dobro, ktoré prichádza zdola.
Daj nám múdrosť budovať skutočnú spravodlivosť,
aby technologický pokrok bol cestou k mieru pre celé ľudstvo.
Amen.

Vyberte správnu odpoveď:
1. b
2. b
3. c
4. b

Technológia a nadvláda. Veľkosť ľudstva tvárou v tvár sľubom umelej inteligencie.

Stručné zhrnutie

Tretia kapitola analyzuje **antropologickú a etickú výzvu**, ktorú predstavuje umelá inteligencia a nové technológie. Text používa dva biblické obrazy na opis ľudského konania:

- **Babylonská veža:** Predstavuje riziko pokroku riadeného túžbou po nadvláde, kde sa technická efektívnosť môže stať „modlou", ktorá dehumanizuje a fragmentuje vzťahy.
- **Obnova Jeruzalema (Nehemiáš):** Predstavuje model zdieľanej zodpovednosti, kde sa technológia používa na uzdravenie rán a obnovenie sociálnych väzieb participatívnym spôsobom.

Kľúčové pojmy:

- **Technokratická paradigma:** Technológia nie je neutrálna. Ak nie je vedená srdcom a hodnotami, má tendenciu vnucovať logiku totálnej kontroly, ktorá redukuje realitu na obyčajný objekt vykorisťovania.
- **Limit ako zdroj:** Ľudský „limit" nie je nedostatkom, ale priestorom, ktorý umožňuje vzťahy a potrebu druhých.
- **Pokrok vs. rozvoj:** Ak technologická inovácia rastie, zatiaľ čo ľudské srdce chradne, čelíme falošnému pokroku.
- **Zodpovednosť a voľba:** Umelá inteligencia nie je osudovou nevyhnutnosťou, ale neustálym priestorom pre vývoj. Veriaci sú povolaní každý deň sa rozhodovať, či budú pracovať na projekte nadvlády, alebo na diele starostlivosti a ochrany ľudstva.

Biblický úryvok

Vtedy som im povedal: "Vidíte tú tieseň, v ktorej sme. Hľa, Jeruzalem spustošený, jeho brány zničené ohňom! Poďte, stavajme jeruzalemský múr a nebuďme ďalej na potupu!" [...] Vtedy povedali: "Poďme a stavajme!" A priložili riadne ruky k dobrej veci. [...] Aj tí, ktorí stavali múr, aj tí, ktorí nosili a nakladali bremená, každý jednou rukou pracoval a druhou držal zbraň.

Neh 2, 17-18; 4,11

Citáty z encykliky

- Sme povolaní zamyslieť sa nad veľkými „staveniskami" našej doby a spýtať sa, čo vlastne staviame? [...] Je to voľba nielen pre našu budúcnosť, ale aj pre našu prítomnosť. MH 90
- Tvorivá inteligencia ľudstva je darom, ktorý môže zmierniť utrpenie a otvoriť nové možnosti, musí však naďalej slúžiť spoločnému dobru, spravodlivosti, starostlivosti o zraniteľných a stvoreniu. MH 129
- Ak však moc rastie, zatiaľ čo srdce chradne a ľudské väzby sa rozpadajú, čelíme novej forme Babylonu – stavbe, ktorá je grandiózna, ale v podstate dehumanizujúca. MH 129
- Vek umelej inteligencie nie je výnimkou: stavba Babylonu alebo obnova Jeruzalema začína v každom z nás. MH 130

Otázky na zamyslenie

Na osobnej úrovni

- Mám pocit, že môj život sa stáva „ľudskejším" vďaka technologickým nástrojom, ktoré používam, alebo vnímam, že som menej schopný počúvať, som netrpezlivejší a viac sa zameriavam na okamžité výsledky?
- Prijímam svoje obmedzenia (časové, vedomostné, únava) ako priestor, ktorý ma otvára Božej pomoci a pomoci druhých, alebo hľadám v technológii „nekonečnú silu", ktorá ma presviedča, že nikoho nepotrebujem?

V spoločenstve

- Pripomína naša rodina, farnosť alebo cirkevná skupina centralizovaný projekt, kde o všetkom rozhoduje len niekoľko ľudí (Babylon) , alebo stavenisko, kde každý, ako za čias Nehemiáša, zodpovedne a participatívne prispieva svojím „kúskom"?
- Okrem používania technológií sa spoločne zastavíme a spýtame sa sami seba: „Aké kritériá používame na rozhodnutie, či je pre nás inovácia skutočne pokrokom? Robí to, čo budujeme, našu komunitu hodnejšou ľudskosti?"
- Môžete sa ako skupina alebo individuálne pokúsiť dokončiť túto vetu z textu: „Dnes sa rozhodujem nestavať svoju „Babylonskú vežu" , keď sa vyhýbam... a rozhodujem sa byť ako Nehemiáš, keď namiesto toho..."

Otázky na zamyslenie

Na osobnej úrovni

- **Pôst od „kontroly“**: Vyberte si čas dňa, kedy sa vzdáte používania technológií (napr. neustále nekontrolujte oznámenia na telefóne alebo „lajky“ na sociálnych sieťach).
- **Opravte vzťah:** Tak ako Nehemiáš vystaval z trosiek múry, identifikujte vo svojom živote vzťah, ktorý je „v troskách“. Pošlite SMS alebo zavolajte, nie aby ste sa hádali, ale aby ste sa pokúsili vybudovať most a prípadne dohodli osobné stretnutie.

V komunite

- **Oslava obmedzení:** Usporiadajte komunitné podujatie (večeru, stretko...), ktoré bude „low tech“. Oslávte krásu toho, že sa navzájom potrebujeme, aby sme varili, spievali alebo rozprávali, a znovuobjavte, že krehkosť a obmedzenia sú tým, čo nás skutočne spája.

Osobné hodnotenie

Pravda alebo lož?

1. V biblickej metafore navrhnutej v texte predstavuje Babylonská veža v súvislosti s technológiou nevyhnutné zlyhanie všetkého vedeckého pokroku.
2. Základnou otázkou, ktorú si treba položiť pri technologických inováciách, je, či robí ľudský život na Zemi hodnejším ľudskosti.
3. Príklad Nehemiáša a obnovenia Jeruzalema naznačuje, že musíme nechať odborníkov, aby všetko vyriešili sami.
4. Keď hovoríme o „srdci, ktoré chradne“ v dôsledku technológie, hovoríme o strate citlivosti, prepojení a schopnosti milovať v prospech samotnej moci.

Záverečná modlitba

Pane, tvorca dobra, daj nám ducha Nehemiáša,
aby sme odvážne obývali stavenisko dejín,
prijímajúc svoje obmedzenia ako priestor pre stretnutia
a trpezlivo obnovovali porušené väzby.
Nech každý objav a každý technický prostriedok prispieva k tomu,
aby bol život na tejto zemi dôstojnejší, spravodlivejší a humánnejší.
Amen.

Pravda alebo lož?
1. lož
2. pravda
3. lož
4. pravda

Ochrana človeka v procese transformácie. Pravda, práca, sloboda

Stručné zhrnutie

Štvrtá kapitola skúma, ako umelá inteligencia a digitálne technológie menia každodenné gestá a sociálne štruktúry. Text sa zameriava na tri základné princípy:

1. **Pravda ako spoločné dobro:** Upozorňuje na riziko dezinformácií a manipulácie s obsahom, obrázkami a videami. V kontexte skreslených naratívov nie je pravda len „súkromnou záležitosťou", ale základom demokracie. Technológia nesmie stierať hranice medzi pravdou a lžou.
2. **Dôstojnosť práce:** Zaoberá sa prechodom od automatizácie k „nahradeniu" ľudí; práca nie je len produkcia, ale prostriedok, ktorým sa ľudia vyjadrujú. Varuje pred dekvalifikáciou pracovníkov, ich podrobením automatizovanému dohľadu a rizikom odsúdenia na rigidné a repetitívne úlohy, ktoré ich pripravujú o autonómiu a dôstojnosť.
3. **Ochrana slobody pred všetkými formami závislosti a komodifikácie:** Kritizuje premenu používateľa na „produkt". Osobné informácie, najmä biometrické alebo zdravotné údaje, sa stali novými „vzácnymi kovmi" pre mocných. Rizikom je nový digitálny kolonializmus, v ktorom sa údaje najviac znevýhodnených ľudí ťažia na trénovanie modelov, z ktorých majú prospech najbohatší.

Text končí konštatovaním, že jednoduchá „regulácia" technológií nestačí; je potrebné kritické vzdelávanie, ktoré pomôže ľuďom vyhnúť sa závislosti od technologických nástrojov a znovuobjaviť krásu skutočných stretnutí.

Biblický úryvok

Lebo vy ste povolaní pre slobodu, bratia, len nedávajte slobodu za príležitosť telu, ale navzájom si slúžte v láske!

Gal 5,13

Citáty z encykliky

- Hľadanie pravdy je podstatným prvkom demokracie, ktorá je sama osebe prostriedkom prispievajúcim k spoločnému dobru. [...] Ľahostajnosť voči pravde vedie pomaly, ale iste k upadnutiu do totality.

MH 134

- Magisterium uznalo v práci „základný kľúč" k pochopeniu celej sociálnej otázky, pretože práve prostredníctvom práce rozvíjajú jednotlivci mnohé rozmery svojej existencie.

MH 148

- Tu leží jedna z najnaliehavejších morálnych výziev našej doby: zabezpečiť, aby sa zdieľané vedomosti stali skutočným spoločným dobrom a nie nástrojom nadvlády.

MH 178

- Tieto údaje sa stali novými „vzácnymi kovmi" mocných: ide o dôležité údaje, ktoré po zozbieraní a analýze možno použiť na vytvorenie prediktívnych modelov, usmerňovanie investičných stratégií, predvídanie kríz a predovšetkým na určenie toho, kto a čo sa považuje za dôležité..

MH 178

Otázky na zamyslenie

Na osobnej úrovni

- Overujem si informácie predtým, ako ich zdieľam?
- Som si vedomý toho, že sociálne siete mi majú tendenciu zobrazovať veci, ktoré potvrdzujú moje preferencie?
- Koľkokrát za deň sa rozhodnem pozrieť sa do očí osobe, ktorá stojí predo mnou? Dbám na to, aby som zostal v „reálnom" svete a nežil v „digitálnom svete"?

V komunite

- Čo robíme pre to, aby sme naučili mladých ľudí – a dokonca aj starších –rozpoznávať manipuláciu a brániť sa jej? Môžeme ponúknuť kurz „digitálnej gramotnosti"?
- Podporuje technológia v našich komunitách účasť všetkých, alebo vytvára nové rozdelenie medzi tými, ktorí „majú nástroje", tými, ktorí „vedia, ako ich používať", a tými, ktorí sú vylúčení?

Skúsenosti

Na osobnej úrovni

- Pôst od zdieľania: Zaviažte sa, že celý týždeň nebudete zdieľať žiadne odkazy, správy ani videá, kým si nezodpoviete tri otázky: Je to pravda? Je to dobré? Je to užitočné?Ak je správa určená len na vyvolanie hnevu alebo pobúrenia, rozhodnite sa ju nezdieľať.
- Kontrola osobného súkromia: Skontrolujte nastavenia svojho telefónu. Vypnite prispôsobené reklamy a lokalizáciu tam, kde to nie je potrebné. Je to akt slobody: vezmite si späť svoje „vzácne kovy" (svoje údaje).

V komunite

- „Za hranicami algoritmu": vyberte kontroverznú aktuálnu tému. Rozdeľte skupinu na dve časti: jedna skupina bude hľadať informácie iba na sociálnych sieťach, druhá iba v priamych dokumentoch a zdrojoch (úplné texty, oficiálne údaje, rozsiahle rozhovory). Potom porovnajte výsledky. Ako bola téma opísaná na sociálnych sieťach? Aké nuansy chýbali?

Osobné hodnotenie

Pravda alebo lož?

1. Ľudská práca má hodnotu, ktorá presahuje efektívnosť.
2. Pri hľadaní pravdy musíme digitálne platformy úplne ignorovať, aby sme sa vyhli ovplyvneniu.
3. „Nové vzácne kovy" sú geografické oblasti, kde je elektrina na napájanie umelej inteligencie lacnejšia.
4. Technológia musí slúžiť človeku.

Záverečná modlitba

Pane, Bože pravdy a života, nauč nás chrániť pravdu ako spoločné dobro:
daj nám schopnosť r ozlišovať, aby sme sa nestratili medzi skreslenými naratívami
a zodpovednosť byť svedkami toho, čo je pravdivé a spravodlivé,
Daj, aby sme sa vyhýbali sa akejkoľvek manipulácii,
ktorá poškodzuje demokraciu a bratstvo.
Požehnaj tých, ktorí pracujú na tom, aby technológia bola vždy nástrojom služby.
Chráň dôstojnosť každého pracovníka,
aby každý mohol vo svojej práci vyjadriť svoju krásu a tvorivosť.
Nauč nás zostať ľuďmi, pripravenými na stretnutia a starostlivosť,
aby naša sloboda bola vždy darom pre druhých.
Amen.

Pravda alebo lož?
1. pravda
2. lož
3. lož
4. pravda

Kultúra moci a civilizácia lásky

Stručné zhrnutie

Kapitola 5 podnecuje k zamysleniu sa nad vplyvom umelej inteligencie (AI) na ozbrojené konflikty a úsilie o mier. Varuje pred pokušením zveriť strojom rozhodnutia, ktoré by mali zostať výlučne v rukách ľudí.

1. **Gramatika konfliktu:** AI mení spôsob vedenia vojny, čím ju robí rýchlejšou a neosobnejšou prostredníctvom kybernetických útokov a dezinformačných kampaní. Riziko spočíva v tom, že technológia zníži prah pre použitie sily, čím sa vojna skôr stane ľahko dostupnou možnosťou než krajným riešením.
2. **Autonómne zbraňové systémy (AWS):** Stroj nemá ani svedomie, ani rozlišovaciu schopnosť; delegovanie rozhodnutí o živote a smrti na algoritmus je nehumánny čin, ktorý vymazáva osobnú zodpovednosť.
3. **Od moci k mieru:** Text porovnáva „kultúru moci" (ktorá vníma druhého ako nepriateľa, ktorého treba eliminovať, alebo ako údaje, ktoré treba spracovať) s „civilizáciou lásky". Skutočný mier nie je len absenciou vojny, ale aktívnym záväzkom k dialógu a starostlivosti o druhých.
4. **Diplomacia ako starostlivosť:** Encyklika opätovne potvrdzuje kľúčovú úlohu diplomacie, ktorá musí využívať „pokoru a trpezlivosť" na napravenie narušených vzťahov, a to aj v digitálnej sfére, predchádzaním kybernetickým útokom, ktoré môžu destabilizovať celé národy.

Biblický úryvok

Na konci dní... Rozsudzovať bude medzi národmi a naprávať početné kmene, takže si z mečov ukujú radlá, zo svojich kopijí viničné nože. Národ proti národu nezdvihne meč a nebudú sa viac priúčať boju.

Iz 2, 2-4

Citáty z encykliky

- V čoraz viac prepojenom svete nie je mier len jednou z mnohých otázok, ale predpokladom všeobecného spoločného dobra a skúškou morálnej zrelosti národov, najmä tých, ktorí nesú zodpovednosť za vládnutie.

MH 182

- Musíme si pripomenúť zásady sociálnej náuky: dôstojnosť osoby, spoločné dobro, všeobecné určenie dobier, subsidiarita, solidarita a spravodlivosť, lebo sú to kritériá na posúdenie, či technológie skutočne slúžia ľudstvu, alebo ho zotročujú. Tieto zásady by s me mali preto považovať za kritériá pre naše rozhodovanie.

MH 183

- Pokoj vzkrieseného Krista. Pokoj, ktorý je neozbrojený a odzbrojujúci, pokorný a vytrvalý. [...] Neunavme sa nikdy modliť za mier a angažovať sa za jeho dosiahnutie v našich vzťahoch i v spoločnosti

MH 228

Otázky na zamyslenie

Na osobnej úrovni

- Aké postoje vo mne podnecujú agresiu alebo uzavretosť zmýšľania?
- Používam v digitálnom priestore (sociálne siete, chat) slová ako „zbrane" na útok proti tým, ktorí myslia inak, alebo praktizujem „diplomaciu srdca" hľadaním dialógu?
- Uvedomujem si, že delegovanie svojich morálnych rozhodnutí na automatizované systémy (aj tie malé, ako napríklad nechať aplikáciu rozhodovať o tom, ako spravovať svoj čas alebo vzťahy) ma zbavuje mojej ľudskej zodpovednosti?

V komunite

- Vyjadrujeme sa proti dehumanizácii vojny a používaniu autonómnych zbraní, alebo zostávame ľahostajní voči technológii, ktorá môže rozhodovať o otázkach života a smrti? Ako môžeme vychovávať ľudí, aby si v digitálnom svete vyberali mier?

Skúsenosti

Na osobnej úrovni

- „Jednominútová diplomacia“: Predtým, ako odpoviete na agresívny komentár alebo online provokáciu, zachovajte chvíľku ticha. Využite tento čas na to, aby ste si pripomenuli, že za obrazovkou je človek, nie „nepriateľ, ktorého treba poraziť“. Odpovedzte jemne alebo sa rozhodnite konflikt nerozvíjať.
- Rozlišovanie v oblasti zábavy: Videohry a mediálny obsah často zobrazujú vojnu a násilie ako neosobnú a zábavnú hru. Zhodnoťte tieto formy zábavy vo svojom vlastnom živote, potom si dajte krátku „prestávku“ od tohto obsahu a pozrite sa naň kritickým okom, pričom sa spýtajte sami seba:
„Pomáha mi to rozpoznať dôstojnosť iných ľudí, alebo ma to podmieňuje, aby som ich vnímal ako ciele?“

V komunite

- Transformačný workshop: Usporiadajte skupinové stretnutie inšpirované proroctvom o mieri v knihe proroka Izaiáša 2, 2–4 (premena mečov na pluhy). Spoločne analyzujte technologický nástroj, ktorý pravidelne používate: akými spôsobmi ho možno použiť na „ubližovanie“ (ako meč) a akými spôsobmi ho možno „prekovať“, aby „kultivoval“ vzťahy a spoločné dobro (ako pluh)?
- Zvyšovanie povedomia o autonómnych zbraňových systémoch: Usporiadajte informačné stretnutie (napríklad premietanie filmu alebo diskusiu) na tému „algoritmického delegovania“ života a smrti. Môžete pozvať odborníkov alebo spoločne prečítať úryvky z 5. kapitoly encykliky, aby ste pochopili, prečo Cirkev vyzýva k „zmysluplnej ľudskej kontrole“ nad zbraňami.

Osobné hodnotenie

Vyberte správnu odpoveď

1. Aké je hlavné riziko spomenuté v texte v súvislosti s využívaním umelej inteligencie v ozbrojených konfliktoch?
    a. Že stroje môžu pociťovať nenávisť voči nepriateľovi.
    b. Že rozhodnutia o živote a smrti sú rýchlejšie a neosobnejšie.
    c. Že umelá inteligencia by mohla odmietnuť vykonávať vojenské rozkazy.
2. Čo sa rozumie pod pojmom „pokoj vzkrieseného Krista“?
    a. Mier, ktorý je neozbrojený, odzbrojujúci, pokorný a vytrvalý.
    b. Dočasné ozbrojené prímerie medzi superveľmocami.
    c. Mier, ktorý možno dosiahnuť iba úplným vojenským víťazstvom.
3. Aká je podľa textu úloha diplomacie v kyberpriestore?
    a. Nahradiť ľudských diplomatov systémami umelej inteligencie.
    b. Podporovať dialóg so všetkými stranami s cieľom predchádzať útokom, ktoré destabilizujú krajiny.
    c. Vytvoriť armády hackerov na odrážanie kybernetických útokov.
4. Ako umelá inteligencia ovplyvňuje vnímanie „nepriateľa“?
    a. Pomáha lepšie pochopiť motívy protivníka prostredníctvom strojového prekladu.
    b. Podporuje kultúru, v ktorej je nepriateľ zredukovaný na cieľ, ktorý treba zasiahnuť, alebo na údaje, ktoré treba spracovať.
    c. Vďaka anonymite znemožňuje identifikovať, kto je nepriateľ.

Záverečná modlitba

Pane, Bože pokoja,
modlíme sa za tých, ktorí vyvíjajú a riadia nové technológie:
nech nepodľahnú pokušeniu nadvlády
a nikdy nezveria posvätné rozhodnutie o ľudskom
živote výpočtom algoritmu.
Zlom naše „digitálne meče“, rétoriku nenávisti a zdroje jedovatosti,
a pomôž nám ich premeniť na pluhy spravodlivosti,
aby sme obrábali zem a pestovali ľudské bratstvo.
Udeľ nám múdrosť diplomacie, pokoru dialógu a odvahu miernosti,
aby sme v tomto svete nežili ako stavitelia Babylonskej veže,
ale ako tvorcovia Tvojho pokoja.
Amen.

Správne odpovede:
1. b
2. a
3. b
4. b

Záver

Stručné zhrnutie

Encyklika navrhuje „cestu kresťanského života“ pre digitálny vek. Kľúčové body sú:

- **Vtelenie ako kompas**: „Vo svete ovládanom algoritmami a technologickými abstrakciami zostáva stredobodom Slovo, ktoré sa stalo telom.“ Kresťanská viera nás volá späť ku konkrétnosti tela, tvárí a skutočných väzieb.
- **Rozlišovanie a zodpovednosť**: V nadväznosti na svätého Pavla, ktorý hovorí: „Nech každý dáva pozor, ako stavia“, sme pozvaní, aby sme sa sami seba opýtali, aký svet staviame: Babylonskú vežu alebo spoločný domov pre ľudstvo?
- **Cesta Magnifikatu**: Mária je vzorom toho, kto dokáže rozoznať Boží plán aj uprostred zmien. Jej chválospev je inovatívnou silou, ktorá prevracia logiku nadvlády v prospech milosrdenstva.
- **Tkáči nádeje**: Konečnou výzvou je premeniť tento čas na „príbeh spásy“, svedčiaci o kráse ľudstva, v ktorom prebýva Boh.

Citáty z encykliky

- „Nech si každý staviteľ starostlivo vyberie, ako bude stavať“ (1 Kor 3, 10). [...] zamysleli sme sa nad svetom, ktorý budujeme, a pýtali sme sa sami seba, čo znamená chrániť ľudskú osobu v ére umelej inteligencie.

  MH 229

- S rovnakou vierou ako Mária sa staňme „tkáčmi nádeje“ v našom svete, zdieľajme to, kým sme a čo máme, aby medzi nami rástla prítomnosť Ježiša a aby sa formovalo jeho kráľovstvo.

  MH 245

- Aj éra umelej inteligencie sa môže stať časom, v ktorom Duch Svätý dovŕši civilizáciu lásky v našich životoch. Pán totiž naozaj neustále obnovuje všetko.

  MH 245

Biblický úryvok

Velebí moja duša Pána... Mocnárov zosadil z trónov a povýšil ponížených.

Lk 1, 46-52

Otázky na zamyslenie

Na osobnej úrovni

- Snažím sa vo svojom používaní technológií „zanechať stopu" lásky, alebo sa nechávam unášať vlnou nových trendov?
- Hľadám Boha v konkrétnej tvári svojho blížneho, alebo hľadám útočisko v nehmotnej a osamlenej duchovnosti sprostredkovanej výlučne obrazovkami?

V spoločenstve

- Sme miestom, kde sa šíri nádej, alebo kde sa podnecujú obavy z tejto doby zmien?
- Ako môžeme využiť digitálne nástroje na zachovanie jednoty a spoločenstva, a nie na to, aby nás rozdeľovali?

Skúsenosti

Na osobnej úrovni

- Päť konkrétnych činov: Vyberte si jeden deň v týždni, kedy „odstúpite od abstrakcie". Stretnite sa s niekým, osobne spoznajte jeho situáciu núdze a urobte skutok milosrdenstva.
- Denník Magnificat: Každý večer si zapíšte malý dôvod, prečo byť vďačný za niečo „nové", čo Boh urobil vo vašom dni.

V komunite

- Magnificat na našich uliciach: Zíďte sa na významnom mieste vo vašej štvrti. Spoločne si prečítajte úryvok z Magnificatu a potom sa podelte o „znak nádeje", ktorý každý z vás videl počas týždňa vo svojom digitálnom alebo reálnom prostredí.
- Agape a blízkosť: Zakončite cestu chvíľkou „offline" spoločenstva, pričom telefóny nechajte v košíku pri vchode a sústreďte sa na jedlo, rozhovory a očný kontakt.

Osobné hodnotenie

Vyberte správnu odpoveď

1. Čo je „kompasom" pre digitálny vek, na ktorý poukazuje text?
   a. Rýchlosť algoritmov.
   b. Tajomstvo vtelenia.
   c. Efektívnosť trhov.
2. Kto je predstavovaný ako vzor nádeje a inovácie?
   a. Svätý Pavol.
   b. Mária, žena Magnifikatu.
   c. Súčasní vedci v oblasti umelej inteligencie.
3. Čo znamená byť „tkáčmi nádeje"?
   a. Budovať bezpečné technologické siete.
   b. Svedčiť o Božej prítomnosti uprostred zmien našej doby.
   c. Ignorovanie výziev budúcnosti, aby sme zostali v minulosti.

Záverečná modlitba

Pane Ježišu, Slovo, ktoré sa stalo telom,
Ty, ktorý si z lásky prebýval v čase a priestore,
nauč nás žiť v tejto dobe algoritmov s bdelým srdcom.
Udeľ nám vieru Márie, aby sme mohli spievať Magnificat aj medzi strojmi,
uvedomujúc si, že skutočná moc patrí iba Tvojmu milosrdenstvu.
Urob z nás „tkáčov nádeje", schopných používať každý nástroj na zjednocovanie
a nikdy na rozdeľovanie, aby civilizácia lásky mohla nadobúdať podobu
aj online a cez digitálne siete.
Urob naše ľudstvo „veľkolepým", aby bolo príbehom spásy,
ktorý hovorí o Tebe celému svetu.
Amen.

Správne odpovede:
1. b
2. b
3. b

Pre deti

List pápeža Leva XIV.

Pápež Lev napísal **list** celému svetu, v ktorom vyzýva aj deti, aby sa starali jeden o druhého, aby budovali krajšiu a bratskú spoločnosť, kde si ľudia navzájom pomáhajú, kde nie je vojna a kde nepozeráme na druhých ako na nepriateľov.

Tento list rozpráva príbehy dvoch miest:

1. **Babylon:** Ľudia chceli postaviť obrovskú vežu, ktorá by siahala až do neba, aby ukázali, akí sú silní. Čoskoro sa však medzi sebou začali hádať a už si nerozumeli, akoby hovorili rôznymi jazykmi.
2. **Jeruzalem:** Potom, čo bolo mesto Jeruzalem zničené (porov. Neh 2, 17), všetci sa dohodli, že ho spoločne znovu vybudujú. Všetci spolupracovali, prispievali svojimi zručnosťami a tým, čo mali. Tak sa ich projekt podaril.

Aktivity

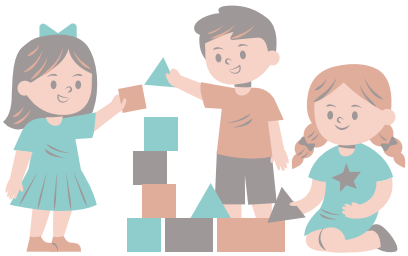

Stena radosti (inšpirovaná Nehemiášom)

Každé dieťa dostane jednu alebo viac „tehál" z farebného papiera a napíše na ne niečo pekné, čo vie robiť (napr. „Viem sa usmievať", „Pomáham mame", „Som dobrý vo futbale") alebo nejaký dobrý skutok (napr. pomôcť kamarátovi, počúvať učiteľa, pomodliť sa). Spoločne môžu tehličky nalepiť na plagát a postaviť tak „múry Jeruzalema". Môžeme stavať dobre len vtedy, ak to robíme spoločne, s Bohom v centre a vzájomnou pomocou.

Veža, ktorá nedáva zmysel

Zahrajte príbeh o Babylone len s použitím plastových kociek alebo škatúľ. Deti by sa mali pokúsiť postaviť veľmi vysokú vežu, súťažiť medzi sebou a hovoriť „vymyslenými" jazykmi (čím spôsobia veľký zmätok). Potom im vysvetlite, ako Nehemiáš a ostatní znovu vybudovali Jeruzalem: pokojne, v modlitbe a vzájomnom načúvaní.

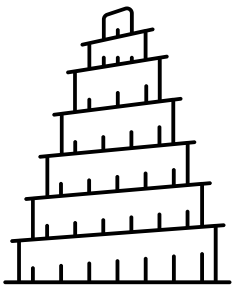

Robot a dieťa

Možno si myslíme, že počítače sú veľmi dobré, lebo sú rýchle, ale pápež nám pripomína, že existuje veľa „úžasných" vecí, ktoré dokážeme len my.

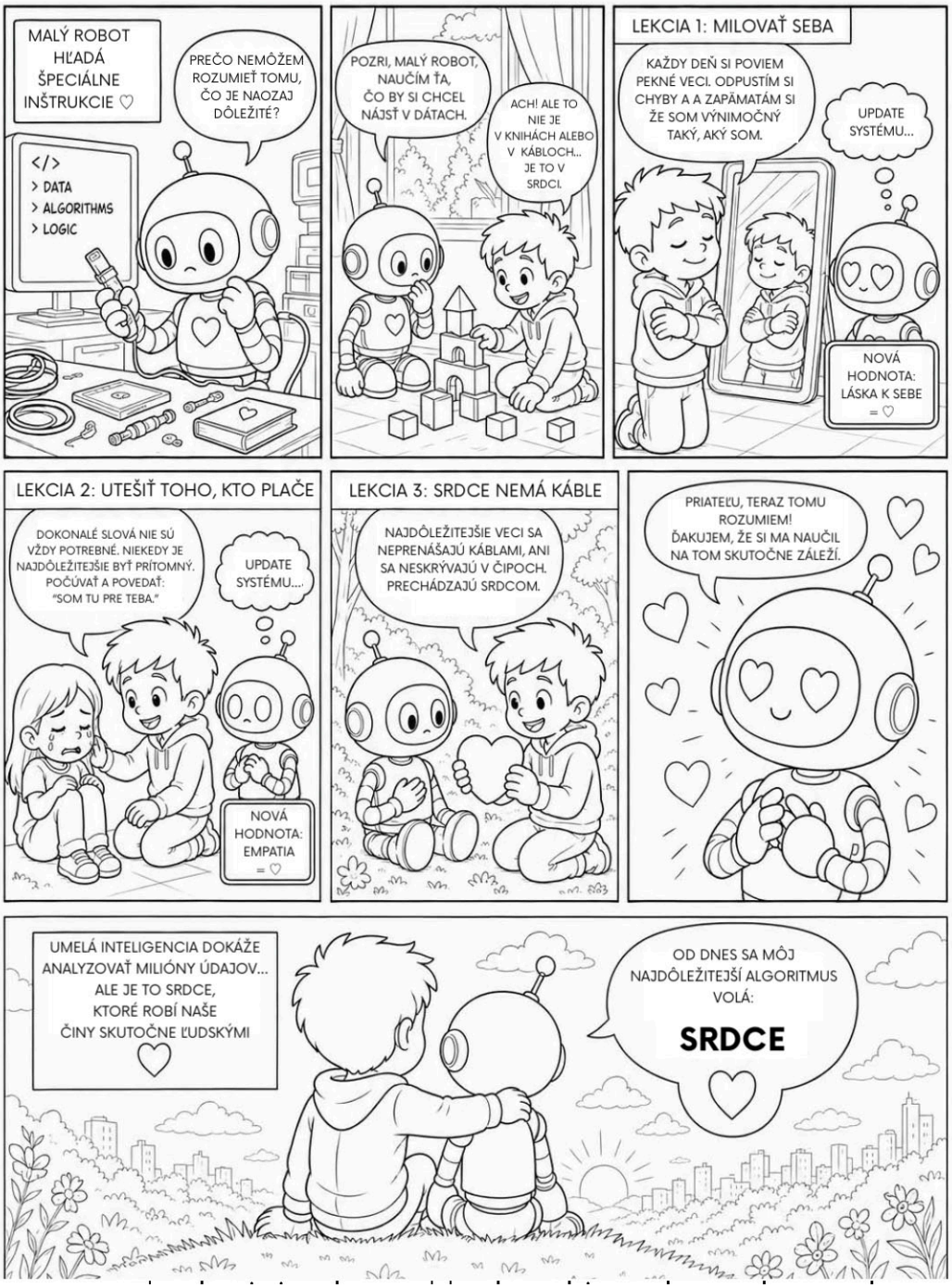

Pozri sa na obrázok a vyfarbi ho, potom pridaj ďalšie veci, ktoré dokážu robiť a cítiť len ľudia. Stroje pomáhajú, ale ľudské srdce je jedinečné a úžasné. Ľudia nemajú hodnotu podľa toho, čo dokážu urobiť alebo ako rýchlo to urobia, ale podľa krásy ich sŕdc a starostlivosti, ktorú preukazujú druhým.

Ticho ako východiskový bod pre počúvanie

Tri minúty: všetci v tichu so zatvorenými očami. Po tejto chvíli ticha sa spýtajte sami seba: Ako som sa cítil? Je pre mňa ľahké byť v tichu? Čo som cítil a na čo som myslel? V tichu môžeme načúvať Bohu a druhým.

Pokyny pre správne používanie technológií

Spoločne vytvorte 10 jednoduchých pravidiel, ktoré napíšete na plagát. Napríklad:

1. Používam milé slová.
2. Nikoho nevylučujem.
3. Overujem si, či je správa pravdivá.
4. Keď s niekým hovorím, vypnem si zvonenie na telefóne.
5. Technológiu používam na dobré účely.

Náš svet

Vytvorte kruh tak, že sa chytíte za ruky (symbol jednoty) a pobozkajte malú zemeguľu ako vyjadrenie našej zodpovednosti za stvorenie.

Boh vložil celý svet do našich rúk, aby sme sa oň starali a každý deň ho robili krajším. Starať sa oň je to, čo od nás Ježiš každý deň žiada, a musíme sa starať aj o tých, ktorí sú zraniteľní a ktorí sa trápia viac ako my.

Sieť bratstva

Deti vytvoria kruh. Jedno dieťa dostane klbko priadze a má povedať niečo pozitívne (napr. priateľstvo, pomoc, mier, počúvanie). Potom priadzu odovzdá ďalšiemu dieťaťu a tak vznikne pavučina. Zamyslenie by mohlo znieť: „Všetci sme prepojení neviditeľnými niťami. Keď si navzájom pomáhame, budujeme pavučinu dobra; ak sa však k sebe správame zle, táto pavučina nám ubližuje."

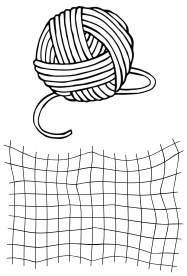

Záverečná modlitba

Ježišu, nauč nás múdro používať naše slová, telefóny a počítače.
Pomôž nám byť láskavými, hovoriť pravdu,
budovať mier a milovať sa navzájom.
Nech nám žiadny stroj nikdy nedovolí zabudnúť,
aké dôležité sú naše srdcia.
Amen.

Pre mladých ľudí

Žijeme v dobe, keď sme neustále prepojení: telefóny, sociálne siete, umelá inteligencia, obrázky, notifikácie. Všetko sa deje tak rýchlo a často riskujeme, že budeme žiť rovnako: zhon, rozptýlenie, veľa slov, ale málo počúvania.
V encyklike Magnifica Humanitas pápež Lev vyzýva mladých ľudí, aby sa technológií nebáli, ale aby sa naučili používať ich múdro a slobodne. Stroje nám môžu pomáhať mnohými spôsobmi, nikdy však nemôžu nahradiť to, čo skutočne robí ľudské srdce ľudským: milovať, počúvať, voliť dobro, budovať autentické vzťahy a starať sa o druhých.
Umelá inteligencia je mocný nástroj, ale je na nás, aby sme rozhodli, akú formu nadobudne. Preto nás pápež žiada, aby sme sa nestali pasívnymi divákmi digitálneho sveta, ale mladými ľuďmi schopnými budovať bratstvo, pravdu a nádej.
Aj dnes existujú **dva spôsoby, ako budovať svet**:

- Jeden spôsob je ako Babylon, kde každý myslí len na seba, hľadá zviditeľnenie a moc, ale nakoniec už nerozumie druhým. Ľudia v Babylone chceli vystúpiť do neba spoliehajúc sa výlučne na vlastnú silu, používajúc tehly, ktoré boli všetky rovnaké a normované. Digitálny svet často riskuje, že sa stane práve tým: miestom výkonu, kde chladná efektívnosť všetko vypočítava, kde sú ľudia zredukovaní na „dáta, ktoré treba extrahovať" (nové "vzácne kovy") a kde sa za upokojujúcou rétorikou skrýva osamelosť, polarizácia a neschopnosť hlboko sa navzájom pochopiť. V Babylone sa síce veľa hovorí, ale už neprebieha žiadna komunikácia.
- Druhý spôsob je ako v Jeruzaleme, kde spoločne prestavujeme, pričom do centra kladieme človeka, spoluprácu a spoločné dobro. Jeruzalem je v tomto obraze mestom spoločenstva a blízkosti, kde sa Boh rozhodol prebývať medzi ľuďmi. Tu sa nepoužívajú bežné tehly, ale „živé kamene", všetky odlišné, každý so svojou vlastnou identitou a dokonca aj so svojou krehkosťou. Je to model tých, ktorí používajú technológiu nie ako páku nadvlády, ale ako nástroj starostlivosti, kladú človeka do stredu a začínajú práve s marginalizovanými (tými, ktorí sú chudobní, chorí alebo trpiaci), aby z nich urobili základný kameň.

Sme povolaní zastaviť sa, zamyslieť sa a spýtať sa sami seba:

- Kým sa stávam?
- Som slobodný, alebo som závislý od pohľadu druhých
- Naozaj ma technológia približuje k ostatným?
- Čo dnes znamená byť človekom?

Budúcnosť totiž nebude závisieť len od strojov, ktoré dokážeme vytvoriť, ale predovšetkým od ľudskosti, ktorú dokážeme zachovať.

Slovník kľúčových pojmov

Aby sme pochopili tento dokument, musíme hovoriť rovnakým jazykom. Tu je niekoľko kľúčových pojmov:

- AI (umelá inteligencia): výkonný nástroj, ktorý formuje rozhodovacie procesy a kolektívnu predstavivosť; nie je neutrálny, pretože preberá charakter tých, ktorí ho vymysleli a používajú.
- Technokratická paradigma: tendencia vnímať technológiu ako jediný spôsob, ako pochopiť realitu, čím sa ľudia redukujú na obyčajné údaje alebo ukazovatele výkonnosti.
- Integrovaný ľudský rozvoj: rast, ktorý sa netýka len ekonomiky, ale všetkých rozmerov človeka (duchovného, sociálneho, vzťahového).
- Subsidiarita: podpora spolupráce medzi malými skupinami, mladými ľuďmi a inštitúciami, aby nikto nebol vylúčený z možnosti prispieť svojím dielom.
- Štruktúry hriechu: ekonomické alebo politické systémy, ktoré podporujú nespravodlivosť a vykorisťovanie a zaobchádzajú s ľuďmi ako so "spotrebným materiálom".
- Epistemická asymetria: nerovnováha moci medzi tými, ktorí kontrolujú údaje a algoritmy, a tými, ktorí sú iba ich objektmi.
- Zodpovednosť (Accountability): nutnosť, aby každé automatizované rozhodnutie bolo možné spätne priradiť k identifikovateľnej ľudskej zodpovednosti.

Aktivity

Ticho a reflexia

Pred začiatkom hodiny sú študenti požiadaní, aby prepli všetky svoje mobilné telefóny do leteckého režimu a odložili ich do krabice uprostred miestnosti. Nasleduje 15 minút hlbokého ticha, po ktorom nasleduje spoločné čítanie úvodu na predchádzajúcej strane. Hneď potom začína diskusia:

- Aké je to, keď sa odpojíte od neustáleho prúdu notifikácií?
- Formujú naše túžby algoritmy, alebo sme to my, kto riadi svoju vlastnú slobodu?
- Ako môžeme využiť technológiu na vytváranie skutočných vzťahov namiesto toho, aby sme sa izolovali?

Kto som online?

Každý mladý človek si kladie niekoľko otázok:

- Som online a offline tá istá osoba? Aký obraz o sebe prezentujem na sociálnych sieťach? Čo skrývam?
- Do akej miery som závislý od lajkov alebo uznania? Dokážem fungovať bez svojho telefónu?

Potom sa môžu podeliť o svoje myšlienky v malých skupinách.

Workshop živých kameňov (na základe Knihy Nehemiáša a Žalmu 85)
Každému dáme skutočný neopracovaný kameň. Vyzveme mladých, aby si ho pozorne prezreli: je jedinečný so svojimi hranami, sfarbením, štruktúrou – presne tak, ako naše telo a náš príbeh. Potom každého vyzveme, aby sa zamyslel nad "zavrhnutým kameňom" vo svojom okolí (univerzita, škola, sociálne siete, štvrť): nad situáciou izolácie, nad neviditeľným pracovníkom (napríklad kuriérom/riderom), alebo nad rovesníkom, ktorý sa cíti vylúčený.
Každý napíše na svoj kameň kľúčové slovo alebo konkrétny záväzok týkajúci sa „starostlivosti" a „blízkosti", aby túto situáciu opäť dostal do centra pozornosti (napr. počúvanie, slovné odzbrojenie, fyzická prítomnosť, spravodlivosť).
Jeden po druhom umiestňujú svoj kameň na plagát (s náčrtom mapy mesta alebo spoločného domova) a spájajú ho s ostatnými.
Na rozdiel od bežných tehál Babylonskej veže je Jeruzalem mladých ľudí budovaný na základe úcty k rozmanitosti a krehkosti. Technológia sa stáva mostom len vtedy, ak je jej základom autentický ľudský vzťah.

Workshop „Pravda alebo fejk?"
Rozdajte študentom novinové články, obrázky, videá a/alebo príspevky zo sociálnych sietí (niektoré skutočné a iné upravené alebo vygenerované). Skupiny premýšľajú nad tým:

- čo je spoľahlivé
- aké znaky nám pomáhajú rozlišovať
- prečo je ľahké uveriť falošným správam

Čo nás robí ľuďmi?

Napíšte do stredu plagátu: „Stroj nikdy nebude schopný..."

Každý doplní slová alebo frázy (napr. skutočne milovať, odpúšťať, modliť sa, súcitiť s niekým, obetovať sa).

Umelá inteligencia pred súdom
Vytvorte tím obžaloby, tím obhajoby a porotu. Témou bude: „Pomáha umelá inteligencia ľudstvu alebo ho ohrozuje?"

Každá skupina pripraví argumenty týkajúce sa práce, slobody, vzťahov, vzdelania, vojny a osamelosti a súdny proces sa začne.

"Algoritmus kancelárie"

Skupina musí za pár minút splniť praktickú a kreatívnu úlohu (napr. postaviť pevnú konštrukciu výlučne z surových špagiet a marshmallow alebo zabaliť darčeky).

Facilitátor hrá úlohu „algoritmu". Nehovorí, ale len v pravidelných intervaloch ukazuje tabuľky s prísnymi, neosobnými pokynmi (napr. zostáva 30 sekúnd, smiať sa nesmie, každý, kto urobí chybu, je vylúčený, zvýšte rýchlosť o 20 %). Algoritmus hodnotí len počet vyrobených predmetov, pričom ignoruje úsilie, spoluprácu a vzájomnú pomoc.

V priebehu aktivity algoritmus náhodne „vyhodí" alebo „potrestá" každého, kto sa zastavil, aby pomohol spoluhráčovi v núdzi.

Na konci diskutujeme o nasledujúcich otázkach:

- Aké je to pracovať pre algoritmus namiesto pre človeka?
- Ako môže technológia na pracovisku odobrať dušu a zredukovať človeka na stroj?
- Ako môžeme vrátiť „srdce" a vzťahy do našich každodenných činností a štúdia?

Priestor slov

Vytvorte dva plagáty:

1. Slová, ktoré budujú
2. Slová, ktoré ubližujú

Študenti napíšu frázy, ktoré skutočne počuli online, v škole alebo v skupinách na sociálnych sieťach. Potom sa zamyslia:

- Prečo sa nám niektoré slová vryjú do pamäti?
- Akú váhu má komentár?
- Môžem byť nositeľom pokoja na sociálnych sieťach?

Aktivita končí čítaním z evanjelia o slovách a vzájomnej láske.

Záverečná modlitba

Pane Ježišu, pomôž nám orientovať sa v digitálnom svete
bez toho, aby sme stratili sami seba.
Daruj nám vnútornú slobodu, slová, ktoré povzbudzujú druhých,
oči, ktoré vidia druhých, a srdce otvorené pravde.
Nech technológia nikdy nenahradí priateľstvo, schopnosť načúvať, súcit a lásku.
Urob z nás mladých ľudí, ktorí sú schopní budovať spoločenstvo a nádej. Amen.

Obsah

Úvod k tejto pastoračnej príručke 2

Úvod do encykliky 3

Prvá kapitola - *Dynamická myšlienka verná evanjeliu* 6

Druhá kapitola - *Základy a princípy sociálnej náuky Cirkvi* 9

Tretia kapitola - *Technológia a nadvláda. Veľkosť ľudstva tvárou v tvár sľubom umelej inteligencie* 13

Štvrtá kapitola - *Ochrana človeka v procese transformácie. Pravda, práca, sloboda* 16

Piata kapitola - *Kultúra moci a civilizácia lásky* 19

Záver 23

Pre deti 26

Pre mladých ľudí 29